

การทดสอบรูปแบบการป้องกันกำจัดโรคแอนแทรกโนสของพริกแบบผสมผสาน
Integrated Control Model Trial for Chilli Anthracnose

อรพรรณ วิเศษสังข์ ณีฎฐิมา โฆษิตเจริญกุล
กลุ่มวิจัยโรคพืช สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

บทคัดย่อ

การลดการปนเปื้อนของสารเคมีในผลพริกเป็นสิ่งจำเป็นมาก ดังนั้นในช่วงการเก็บเกี่ยว ต้องหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อลดความเสียหายของผลพริกจากโรคแอนแทรกโนส จากการทดสอบในแปลงทดลองพบว่าเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ 5 สายพันธุ์ของกลุ่มวิจัยโรคพืช มีแนวโน้มที่สามารถใช้ในสภาพแปลงปลูกเพื่อลดความเสียหายของโรคได้ จึงได้นำเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ *Bacillus subtilis* ทั้ง 5 สายพันธุ์ ไปทดสอบในแปลงเกษตรกร 5 ราย ที่จังหวัดขอนแก่น โดยได้ผลิตเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ในลักษณะผงพร้อมใช้ให้แก่เกษตรกรพ่นในแปลงปลูกพริกในช่วงระหว่างการเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อเริ่มพบการระบาดของโรค จำนวน 2 ครั้ง แต่สามารถเก็บข้อมูลที่สามารถใช้ได้เพียง 3 ราย พบว่าการพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์สายพันธุ์ 1G8 20W5 และ 20W33 สามารถลดความเสียหายของโรคลงได้อีกเมื่อเปรียบเทียบกับการปฏิบัติของเกษตรกรในโครงการการผลิตพริกปลอดภัยเพื่อการส่งออกแบบมีส่วนร่วม ในการทดลองซ้ำในปี 2553 จะให้เกษตรกรผู้ร่วมทดสอบเริ่มพ่นเชื้อตั้งแต่พริกเริ่มออกดอกเพื่อให้มรกีสะสมของเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์อยู่ในแปลงปลูกก่อนการระบาดของโรค

คำนำ

การผลิตพริกเพื่อบริโภคสดนั้น ผู้ผลิตจะมีช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 2 – 3 วัน และในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตนี้มีปัญหาโรคพืชที่สำคัญคือโรคแอนแทรคโนส การพ่นสารป้องกันกำจัดโรคพืชในระหว่างการเก็บเกี่ยวผลผลิตมีโอกาสที่จะเกิดผลตกค้างของสารป้องกันกำจัดโรคพืชที่ใช้ได้ เนื่องจากช่วงการเว้นก่อนเก็บเกี่ยวของสารป้องกันกำจัดโรคพืชส่วนมากอย่างน้อย 7 วัน ดังนั้นในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะต้องหาทางเลือกอื่นเพื่อให้เกษตรกรใช้ทดแทนสารป้องกันกำจัดโรคพืช ในขณะนี้วิธีการป้องกันกำจัดแบบชีววิธี เป็นแนวทางที่กำลังพัฒนาเพื่อนำมาทดแทนหรือลดการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช สำหรับเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ที่มีการพัฒนาเพื่อการป้องกันกำจัดโรคแอนแทรคโนสนั้นมีการวิจัยกันหลากหลาย

จิรัชสาและคณะ (2546) รายงานว่า *Bacillus amyloliquefaciens* มีประสิทธิภาพในการควบคุมสาเหตุโรคแอนแทรคโนสมะม่วงซึ่งเป็นสาเหตุชนิดเดียวกับแอนแทรคโนสของพริกได้ดี เทียบเท่าสารป้องกันกำจัดโรคพืช benomyl และ mancozeb ในห้องปฏิบัติการนอกจากนี้ยังมีรายงานว่าเชื้อ *Gliocladium virens* สามารถยับยั้งการเจริญและทำลายเส้นใยของเชื้อ *C. gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสของมะม่วงได้ วรรณวิไล และคณะ (2550) ได้ปรับปรุงและพัฒนาเทคนิคในการผลิตแบคทีเรียสูตรสำเร็จต่างๆในการควบคุมโรคแอนแทรคโนสของพริก

กลุ่มวิจัยโรคพืช สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช ได้คัดเลือกและทดสอบเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ไว้ 5 สายพันธุ์ (สายพันธุ์ 1G8 20W5 20W16 20W33 และ 22W8) ที่มีแนวโน้มที่สามารถลดการระบาดของโรคแอนแทรคโนสได้ (บุษราคัม 2549 และ 2550) จากการทดสอบในสภาพแปลงปลูกที่ศูนย์วิจัยพืชสวนลำปาง พบว่าเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ทั้ง 5 ชนิดในลักษณะที่เป็นผงละลายน้ำที่นำมาทดสอบในอัตรา 20 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร มีความสามารถในการยับยั้งโรคได้ร้อยละ 34.91 – 49.26 (อรพรรณและคณะ 2550 และ 2551)

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3 มีโครงการพัฒนาการผลิตพริกปลอดภัยเพื่อการส่งออกแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ได้รับการอบรมวิธีการผลิตพริกที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว กลุ่มวิจัยโรคพืชจึงได้นำเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ทั้ง 5 ชนิดนี้ไปทดสอบในแปลงเกษตรกรในโครงการจำนวน 5 ราย โดยให้เกษตรกรแต่ละรายทดสอบเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์แต่ละชนิดโดยพ่นทดแทนสารป้องกันกำจัดโรคพืชในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

วิธีดำเนินการ

1. คัดเลือกแปลงทดลอง

คัดเลือกเกษตรกรในโครงการพัฒนาการผลิตพริกปลอดภัยเพื่อการส่งออกแบบมีส่วนร่วม 5 รายให้ทดสอบแบคทีเรียสายละ 1 สายพันธุ์ ดังนี้

1. น.ส.สำเนียง จรหม่าน	แบคทีเรียสายพันธุ์ 1G8
2. นางบุญเฮียง ลาปะ	แบคทีเรียสายพันธุ์ 20W5
3. นางจันทร์เพ็ญ บุญคำ	แบคทีเรียสายพันธุ์ 20W16
4. นายสุริยันต์ ตลับเงิน	แบคทีเรียสายพันธุ์ 20W33
5. นายชัยฤทธิ์ แสนทิ	แบคทีเรียสายพันธุ์ 22W8

สุ่มพื้นที่ปลูกพริกในแปลงของเกษตรกรประมาณ 16 ตารางเมตร เพื่อพ่นเชื้อจุลินทรีย์
ปฏิบัติการทดลอง

2. การพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิบัติการ

เริ่มพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิบัติการ ครั้งแรกเมื่อเริ่มพบอาการโรคแอนแทรกคโนสในช่วงเก็บเกี่ยว
ผลผลิต(หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต 5 ครั้ง) โดยใช้อัตราความเข้มข้น 40 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร เมื่อเริ่ม
พ่นครั้งแรกแล้วพ่นต่อเนื่องทุก 7 วัน

3. การประเมินการเกิดโรค

สุ่มต้นพริกในแปลงเกษตรกร 20 ต้น และต้นพริกในแปลงทดลอง 20 ต้น ผูกป้ายไว้
หลังจากพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิบัติการแล้วสุ่มนับจำนวนผลพริกทั้งหมดและผลพริกที่เป็นโรค จากต้น
พริกทดลองจำนวน 20 ต้น และในแปลงเกษตรกร 20 ต้น นำมาวิเคราะห์ผลหาอัตราการเกิดโรค
แอนแทรกคโนส

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

เกษตรกรทั้ง 5 รายเป็นเกษตรกรในโครงการการพัฒนาการผลิตพริกปลอดภัยเพื่อการ
ส่งออกแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสม มีการ
ดูแลความสะอาดในแปลงปลูก และเก็บเกี่ยวผลพริกที่แสดงอาการโรคออกจากแปลงปลูกทุกครั้ง
ที่เก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้การเกิดโรคในแปลงปลูกต่ำ และพบโรคในแปลงปลูกช้ากว่าแปลงเกษตรกร
อื่นๆนอกโครงการ และเมื่อเพิ่มการพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิบัติการเข้าไปอีก 2 ครั้งในระหว่างการเก็บ
เกี่ยว พบว่าการเกิดโรคต่ำกว่าการปฏิบัติของเกษตรกรโดยการเกิดโรคในแปลงเปรียบเทียบของ
เกษตรกรมีผลพริกเป็นโรคร้อยละ 8 – 33 ส่วนแปลงที่ใช้จุลินทรีย์ปฏิบัติการมีผลพริกเป็นโรคร้อยละ
3 – 21 ทุกแปลงที่ใช้จุลินทรีย์ปฏิบัติการมีเกิดโรคน้อยกว่าในแปลงเกษตรกร ทุกครั้งที่เก็บเกี่ยว
ผลผลิต

ในแปลงทดสอบของนางสำเนียง จรหม่าน จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตครั้งที่ 1 และ 2 หลังพ่น
เชื้อจุลินทรีย์ปฏิบัติการ ในแปลงเกษตรกรเกิดโรคร้อยละ 21 และ 33 การใช้จุลินทรีย์ปฏิบัติการสายพันธุ์
1G8 มีผลผลิตพริกเป็นโรคร้อยละ 3 และ 10 แสดงว่าในการเก็บเกี่ยวครั้งที่ 1 เชื้อจุลินทรีย์ปฏิบัติการ

สายพันธุ์ 1 G8 มีความสามารถในการยับยั้งการเกิดโรคร้อยละ 85 ต่อมาเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตครั้งที่ 2 เชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์มีความสามารถในการยับยั้งการเกิดโรคร้อยละ 69.70

ในแปลงทดลองของนางบุญเฮียง จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตครั้งที่ 1 และ 2 หลังพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ ในแปลงเกษตรกรเกิดโรคร้อยละ 17 และ 21 การใช้จุลินทรีย์ปฏิปักษ์สายพันธุ์ 20W5 มีผลผลิตพริกเป็นโรคร้อยละ 4 และ 12 แสดงว่าในการเก็บเกี่ยวครั้งที่ 1 เชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์สายพันธุ์ 20W5 มีความสามารถในการยับยั้งการเกิดโรคร้อยละ 76.47 ต่อมาเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตครั้งที่ 2 เชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์มีความสามารถในการยับยั้งการเกิดโรคร้อยละ 33.34

ในแปลงทดสอบของนายสุริยันต์ ตัดเงินจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตครั้งที่ 1 และ 2 หลังพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ ในแปลงเกษตรกรเกิดโรคร้อยละ 8 และ 24 การใช้จุลินทรีย์ปฏิปักษ์สายพันธุ์ 20W5 มีผลผลิตพริกเป็นโรคร้อยละ 3 และ 8 แสดงว่าในการเก็บเกี่ยวครั้งที่ 1 เชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์สายพันธุ์ 20W5 มีความสามารถในการยับยั้งการเกิดโรคร้อยละ 80 ต่อมาเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตครั้งที่ 2 เชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์มีความสามารถในการยับยั้งการเกิดโรคร้อยละ 66.67

ส่วนในแปลงทดสอบของนางจันทร์เพ็ญ บุญคำ และ นายชัยฤทธิ์ แสนทิ ไม่ได้ข้อมูลจากการทดสอบครั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาสวนตัวไม่สามารถดูแลพริกที่ปลูกไว้ในแปลงปลูกได้

ถ้ามองในภาพรวมจะเห็นได้ว่าเมื่อเพิ่มอัตราการใช้ของเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์สายพันธุ์มากขึ้นจาก 20 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร เป็น 40 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร ความสามารถในการควบคุมการระบาดของโรคแอนแทรกคโนสในช่วงแรกค่อนข้างสูง แต่เมื่อใช้ครั้งที่ 2 ความเสียหายของโรคในแปลงทดสอบยังคงต่ำกว่าในแปลงของเกษตรกรทั้ง 3 ราย แต่การที่จะเพิ่มระยะเวลาการพ่นให้ถี่ขึ้นเป็น 5 วันคงจะไม่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานของเกษตรกร อย่างไรก็ตามความสามารถในการลดความเสียหายของเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์นั้นจะมีความแปรปรวนมากเมื่อใช้ในสภาพแปลงปลูก เนื่องจากมีปัจจัยภายนอกอื่น ๆ มาเกี่ยวข้องอีกมากทั้งพืชที่ปลูก เชื้อสาเหตุโรคพืช และสภาพแวดล้อม (Kenneth *et al.* 1974) แต่จากการทดสอบในสภาพแปลงปลูกครั้งนี้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ

แนวทางในการทดลองสำหรับปีต่อไปต้องให้เกษตรกรเริ่มพ่นตั้งแต่เริ่มติดผลอ่อนเพื่อให้มีการสะสมของเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ไว้ในแปลงปลูกก่อนที่จะมีการระบาดของโรคในช่วงปลายของการเก็บเกี่ยว ซึ่งน่าจะทำให้มีโอกาสที่จะยับยั้งการเกิดโรคได้มากขึ้น

ตาราง ร้อยละของผลพริกที่เป็นโรคหลังจากพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ในแปลงเกษตรกร ที่จังหวัด
ขอนแก่น

ชื่อ	จุลินทรีย์ สายพันธุ์	ผลพริกเป็นโรคแอนแทรคโนส (%)			
		แปลงทดสอบ		แปลงเกษตรกร	
		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
1. น.ส.สำเนียง จรหม่าน	1G8	3	10	21	33
2.นางบุญเฮียง ลาปะ	20W5	4	8	17	12
3. นางจันทร์เพ็ญ บุญคำ	20W16	-	-	-	-
4. นายสุริยันต์ ตลับเงิน	20W33	3	15	8	24
5. นายชัยฤทธิ์ แสนทิ	22W8	-	-	-	-

สรุปผลการทดลองและคำแนะนำ

ได้ผลิตเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ในลักษณะผงพร้อมใช้ให้แก่เกษตรกร 5 ราย พ่นในแปลงปลูกพริกในช่วงระหว่างการเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อเริ่มพบการระบาดของโรค จำนวน 2 ครั้ง แต่สามารถเก็บข้อมูลที่สมบูรณ์ได้เพียง 3 ราย การพ่นเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์สายพันธุ์ 1G8 20W5 และ 20W33 สามารถลดความเสียหายของโรคลงได้อีกเมื่อเปรียบเทียบกับ การปฏิบัติของเกษตรกรในโครงการ การผลิตพริกปลอดภัยเพื่อการส่งออกแบบมีส่วนร่วม ในการทดลองซ้ำในปี 2553 จะให้เกษตรกรผู้ร่วมทดสอบเริ่มพ่นเชื้อตั้งแต่พริกเริ่มออกดอกเพื่อให้มีการสะสมของเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์อยู่ในแปลงปลูกก่อนการระบาดของโรค

เอกสารอ้างอิง

บุษราคัม อุดมศักดิ์ และ ญัญจิมา โฆษิตเจริญกุล. 2549. ศีรษะสายพันธุ์แบคทีเรียกลุ่ม Bacillus ที่มีศักยภาพในการยับยั้งเชื้อราสาเหตุโรคพืชเศรษฐกิจ. บทคัดย่อ/รายงานความก้าวหน้า ปี 2549 สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร หน้า 234.

บุษราคัม อุดมศักดิ์ และ ญัญจิมา โฆษิตเจริญกุล. 2550. ศีรษะสายพันธุ์แบคทีเรียกลุ่ม Bacillus ที่มีศักยภาพในการยับยั้งเชื้อราสาเหตุโรคพืชเศรษฐกิจ. ผลงานวิจัยประจำปี 2550 สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน้า 1342-1355.

อรพวรรณ วิเศษสังข์ จุมพล สารขนาด. 2550. การใช้สารธรรมชาติและชีวินทรีย์ป้องกันกำจัดโรค
ผลงานวิจัยประจำปี 2550 สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร
หน้า 316-320.

อรพวรรณ วิเศษสังข์ จุมพล สารขนาด. 2551. การใช้สารธรรมชาติและชีวินทรีย์ป้องกันกำจัดโรค
ผลงานวิจัยประจำปี 2551 สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร

Kenneth F.B. and R.J. Cook.1974. Biological control of plant pathogens. W.H. Freeman
and company. 433 p.